

Kudüs'te Murâbitlar ve Mescid-i Aksa Açısından Önemi

Fatih Muhammed ÇAKMAK

<https://orcid.org/0000-0003-1573-7892>

fatih.cakmak@hbu.edu.tr

Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

İslam Tarihi, Ankara, Türkiye

Öz

“Murâbit” ya da “ribât” kavramı dini, tarihi, siyasi, kültürel ve aktüel yönleri itibarıyla İslam tarihi açısından önemli bir alana karşılık gelmektedir. Sözlükte “düşman saldırılarını önlemek için sınır boylarında nöbet tutmak” anlamında, masdar olan “ribât” kelimesi Kur’ân’da “ribâtü’l-hayl” (gaza için bağlanıp beslenen atlar) şeklinde geçmektedir. Sınır boylarında askerlerin atlarını bağlayıp nöbet tuttıkları mekânlara ve buralarda inşa edilen müstahkem yapılara ribât; gaza sevabı almak için ribâtlarda toplanan gönüllü askerlere de “murâbit” adı verilmiştir. Bu yönüyle özetle “ibadet eden” veya “kulluk görevlerini yerine getiren” anlamlarıyla murâbitlik, İslamiyet için mücadele ve takva ile ilişkilidir. Tarihi bağlamda murâbitlar deyince, 11. yüzyılda Kuzey Afrika’da ilk etapta küçük bir topluluk iken daha sonra özellikle Fas ve İspanya’da güçlü bir devlet kuran ve Endülüs’ün fethinde önemli bir rolü olan Berberî hanedanı ve devleti akla gelmektedir. Gerek bıraktıkları kültürel miras gerek siyasi ve askeri anlamdaki güç ve becerileriyle Murâbitlar (1056-1147), İslam tarihi ve medeniyeti açısından köklü bir geçmişi çağrıştırmaları bakımından önemlidir. Yine Murâbitlar, Fas tarihinin önemli bir parçasını oluşturdukları için, “murâbit” deyimi Fas kültürü, mimarisi ve tarihiyle de irtibatlıdır. Özellikle Fas’ın bazı bölgelerinde murâbit döneminden kalma yapılar bu irtibatın somut kalıntılarıdır. Aktüel açıdan ise murâbit, işgal altındaki Doğu Kudüs’te bulunan Mescid-i Aksa’nın korunması için nöbet tutan gönüllü muhafızları ifade etmek üzere kullanılan bir isim olarak yaygınlık kazanmıştır. 2001 yılında başlayan Bayrak Yürüyüşü, Ribât Hareketinin gerçek başlangıcı olduğu söylenebilir. Örgütlenme ve yürüyüşler, Aksa’daki Filistin varlığını yoğunlaştırmada ve bir kalkan oluşturmada önemli ve doğrudan bir rol oynamıştır. 2009 yılında Şeyh Raid Salah’ın teşvikiyle Kudüs’teki aktivistler Ribâtü’l Aile hareketini başlatmış; ribâta katılanlar dönüşümlü olarak aileleriyle birlikte Mescid-i Aksa’da namaz kılma ve mescide hizmet etme girişimini sürdürmüşlerdir. Hareketin çıkış noktası ise İsrail’in gerek bir devlet politikası olarak gerek yerleşimciler eliyle, özellikle 2000’li yıllarla birlikte, “İsrail’in cami üzerindeki kontrolünü ve egemenliğini sağlamlaştırmanın yolları” üzerine giriştikleri tartışmalar, buna dönük attıkları adımlar, Mescid-i Aksa’ya yaptıkları baskınların Kudüslü Müslümanları inisiyatif geliştirme durumuna sürüklemesidir. Nihayetinde geçmişten bugüne gelinen noktada, çoğunluğu Kudüslü Müslümanlardan oluşan murâbitlar, Kudüs ve Mescid-i Aksa’nın İsrail tarafından 1948’ten günümüze uzanan işgal girişimlerini engellemek amacıyla Aksa sınırları içerisinde, mescide verilebilecek her türlü zararı önlemek amacıyla nöbet tutmaktadırlar. Bu çerçevede, tebliğimizde ribât ve murâbit kavramlarının tarihi süreci ve bugüne uzanan aktüel değeri ele alınacak olup Kudüs, Mescid-i Aksa ve Filistin Meselesi açısından önemi, küresel ölçekteki etkisi yakın dönem tarihi kaynaklarından,

murâbıtlar özelinde var olan sınırlı sayıdaki akademik çalışmalardan, uluslararası haber portallarından yararlanmak suretiyle ortaya konmaya gayret edilecektir. Çalışmanın, son yıllarda Türkiye’de yoğunlaşan Beytü’l-Makdis araştırmalarına katkı sağlaması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kudüs, Beytü’l-Makdis, Mescid-i Aksa, Murabıtlar, Ribat.

The *Murābids* in Jerusalem and Their Importance for al-Aqsa Mosque

Fatih Muhammed ÇAKMAK

<https://orcid.org/0000-0003-1573-7892>

fatih.cakmak@hbu.edu.tr

Dr., Ankara Hacı Bayram Veli University

History of Islam, Ankara, Türkiye

Abstract

The concept of *murābit* or *ribāt* corresponds to an important area in Islamic history in terms of its religious, historical, political, cultural and actual aspects. The word *ribāt*, which is masdar in the dictionary in the sense of “keeping vigil along the borders to prevent enemy attacks”, is mentioned in the Qur’an as “*ribāt al-hayl*” (horses tied and fed for marching). The places where soldiers tethered their horses and kept watch along the borders and the fortified structures built in these places were called *ribāt*, and the volunteer soldiers who gathered in *ribāt* to get the reward of gaza were called *murābit*. In this respect, in a nutshell, *murābitism*, which means “worshipping” or “fulfilling the duties of servitude”, is associated with the struggle for Islam and piety. In the historical context, when we think of the *Murābids* in the 11th century, we think of the Berber dynasty and state, which was initially a small community in North Africa, but later established a powerful state, especially in Morocco and Spain, and played an important role in the conquest of Andalusia. The *Murābids* (1056-1147), with their cultural heritage, political and military power and skills, are important in terms of evoking a deep-rooted past in terms of Islamic history and civilization. Since the *Murābids* were an important part of Moroccan history, the term *murābid* is also linked to Moroccan culture, architecture and history. Especially in some parts of Morocco, buildings from the Moorish period are concrete remnants of this connection. In actuality, the *murābites* have come to be widely used as a name for the volunteer guards who stand guard to protect the al-Aqsa Mosque in occupied East Jerusalem. The 2001 Flag March can be said to be the real beginning of the *Ribāt* Movement. The organizing and marches played an important and direct role in intensifying the Palestinian presence in al-Aqsa and creating a shield. In 2009, with the encouragement of Sheikh Raed Salah, activists in Jerusalem launched the *Ribāt al-Family* movement, in which participants in the *ribāt* took turns praying with their families at al-Aqsa Mosque and serving the mosque. The starting point of the movement was Israel’s discussions on “ways to consolidate Israel’s control and sovereignty over the mosque” both as a state policy and through the settlers, especially in the 2000s, the steps they took towards this, and the raids they carried out on al-Aqsa Mosque, led the Muslims of Jerusalem to develop an initiative. In the end, from the past to the present, the *murābites*, the majority of whom are Muslims from Jerusalem, have been keeping vigil within the borders of al-Aqsa in order to prevent any damage to the mosque in order to prevent the Israeli occupation attempts of Jerusalem and al-Aqsa Mosque since 1948. In this framework, the historical process and current value of the concepts of *ribāt* and *murābit* will be discussed in this paper, and its importance in terms of Jerusalem, al-Aqsa Mosque and the Palestinian Question, and its impact on a global scale will be tried to be revealed by

making use of recent historical sources, the limited number of academic studies on the *murābīt*, and international news portals. The study aims to contribute to the research on Bayt al-Maqdis, which has intensified in Türkiye in recent years.

Keywords: Jerusalem, Bayt al-Maqdis, al-Aqsa, Murabitun, al-Ribat.